

EMLÉKEZÉSEK BEKE PÁLRAÓL

„Beke Pál hitvallásának és munkájának a kiteljesedése, hogy a Közösségi művelődés szakot – ilyen elnevezéssel és tartalommal – el tudjuk indítani.”
(Závogyán Magdolna)

Gergye Rezső arra emlékszik, hogy réges-régen olvasott valamit, ami neki nagyon fontos volt, Beke Páltól. Gondolkodott rajta erősen, vajon hogy is lehetne az, hogy találkozhasson és beszélgethessen vele. Egy napon azzal ébredt fel, hogy felhívja telefonon. Vette a kagylót, és megpróbálta nagyon világosan érthetővé tenni, hogy fontos lenne neki egy találkozás. Mondta is: Szeretném, ha találkozhatnánk. De még alig mondta ki, már hallotta is a kagylóból. Gyere. Gergye Rezső állítja, neki ez a gyere, ez Beke Pál.

Komjáti Gabriella: Én a 90-es évek elején kerültem az intézetbe a Varga Tamás vezette Fejlesztési osztályra, ahol egy jó csapat, igazi közösség dolgozott, akik egy újfajta gondolkodást jelentettek a szakmában. Beke Pál, aki akkor az intézet szakmai igazgatóhelyettese volt, a rá jellemző egyszerűséggel igazgatóhelyettesként is ott maradt a régi helyén, közöttünk. A külön iroda, a 303-as, amit ő csak III/III-ként emlegetett, így jegyeztem meg én is, ami megillette őt az intézet egyik vezetőjeként, tárgyalóul szolgált. Akkor még persze nem tudtam, tudtuk hogy évekkel később ebben a szobában fogok dolgozni Pali mellett, aki igazgatója lesz az intézetnek. A sors igazságtalansága folytán méltatlanul rövid időre és nehéz körülmények között, így a történelmi pillanat, amely esélyt kínált arra, hogy az intézet betölthesse feladatát és szakma-megújító törekvések élére állhasson, valóban csak „egy pillanatig” tartott, és az álmok álmok maradtak.

Az első feladatok, amelyekben odakerülésem után Palit segíthettem, a francia kapcsolatokhoz kötődtek, amelyekbe nyelvismeretem révén azonnal bekapcsolódtam. Így gyarapítva azon kollégák hosszú sorát, akiknek Paliról beszélvén azonnal

Dél-Franciaországban

Franciaország, közös szakmai utak, munkakapcsolatok és személyes élmények jutnak eszébe. Egyszer, amikor a gyerekönkormányzatokról kérdeztem, mesélte nekem azt a történetet, miszerint valahol Dél-Franciaországban (ahogy ő mondaná „véltetően” Narbonne-ban) egy igazi, sok fogásos, több órán át tartó francia ebéd után, az ottani jó szokásoknak megfelelően mindenki átadta magát a jól megérdemelt sziesztának, ő pedig a könyvespolc előtt téblábolva igyekezett megfejteni a könyvcímeket, egyébként nagyon sokat értett, és bizonyos helyzetekben, szűk baráti körben remekül elboldogult franciául, az egyik könyvet leemelve, lapozgatva ismerkedett meg egy akkor még számára ismeretlen fogalommal, a gyerekönkormányzattal. Ami nekem a legfontosabb ebből a történetből, az nemcsak a nyitottság, hogy egy ilyen pillanatban is kész volt befogadni, hanem, ahogy meglátta a dolgokban rejlő lehetőséget és képes volt megvalósítani, végigvinni azt. Mint ahogy

ebben a konkrét esetben is.

(Beke Pálnak köszönhetően számtalan francia-magyar cserekapcsolat, szakmai együttműködés született. Ezekről részletesebben az előző szám *Nemzetközi kitekintés* rovatában megjelent Bernard Kohler írásban van szó.)

Amikor Palira gondolok, legelőször is a belőle sugárzó nyugalom és derű jut eszembe, az a pozitív gondolkodás, szemlélet, ahogy az emberekhez és ügyekhez viszonyult. Kevés olyan embert ismerek, mint ő, akiben a szakmai kvalitások és a humanista gondolkodásmód ilyen kedvező karakterrel párosultak. Magyarul jó ember és jó szakember volt.

Ami még meghatározó volt számomra benne, az az erő, hogy képes volt bármilyen vesztes helyzetből újra és újra felállni, és a harcot folytatni. Talán ezért is hittem benne annyira, hogy egy szép napon jön a telefon, bemehetünk hozzá a kórházba, ránk nevet és azt mondja: „Na, mi van kisapám, megijedtetek?”

Franciákkal munka közben Koppánymonostoron

Persze, az életben ritkábbak a boldog befejezések, mint a filmekben, ez az elképzelt jelenet sem vált valóra. De bizakodó vagyok, úgy gondolom Pali olyan lelkesedéssel, hittel és odaadással szolgálta a közösségi művelődés ügyét, hogy amit elkezdett, az nem veszik el, ha mások által és kicsit későbbben is, de megvalósul...

Péterfi Ferenc: Csendes maliciózság jut eszembe Paliról. A derű, ami az embert sok mindenben átsegíti. A nyitott ház kísérlet volt, amit Pali és Varga Tamás indítottak el, ennek a mozgalomnak ürügyén kerültem be abba a műhelybe, amelyik aztán összekötött bennünket. Amiben aztán sok közös tanulás és tapasztalatszerzés volt. A nyitott ház kísérlet kapcsán sokszor szoros kapcsolatba kerültünk, én Újpalotán dolgoztam, és mivel a Nyitott házas helyek között volt Újpalota is, így többször megfordult ott Pali, bár nem volt lakótelep specialista.

Ahol együtt jelentünk meg, talán történetileg az első közösségfejlesztő kísérleti program, a balatonszabadi térségben elindult fejlesztés volt, Siójut – Siómaros, még más település is kötődött hozzá. Településeket kerestünk meg, embereket, intézményeket és megpróbáltuk megérteni, hogy hogyan működnek, hogy milyen rugók mozgatják őket, és ezekből próbáltunk meg valamilyen szakmai következtetéseket és ajánlásokat megfogalmazni. Fontos, hogy elmondjam, hogy a meghallgatásnak, az odafigye-

lésnek a nyitottsága vagy őszintesége volt egy fontos élmény, ami tanulás, megerősítés volt.

Először fordult elő, hogy egy téveszelnök, egy „megrendelő” keresett meg bennünket, hogy ő fejlesztési szükségletet lát a mezőgazdasági munkában, a falusi életmódban. Kiseb volt a jelenlétünk, Palié is meg az enyém is a Bakonyban, ahol munkát kezdtünk, amit Varga Tamás és Vercseg Ilika vittek tovább intenzíven. Ami egy nagyobb közös munka volt, az a Csenger környékének a fejlesztési programja, ahol Makoveczék egy építészeti programot kezdtek, és azt mondták a helyi döntéshozóknak, a tanácselnöknek, hogy vonjanak be közösségi munkában érintett embereket, mert hogy többről van szó, mint fizikai átalakításról, az átalakításnak emberi, társadalmi, közösségi vonatkozásai vannak, és akkor így kerültünk mi oda. Két és fél, három évig dolgoztunk, és főleg az első időben volt nagyon szoros a kapcsolatunk, később Pali más feladatokhoz látott. Apró együttműködési szál volt a faluházak kapcsán, de ott inkább egy szűkebb műhelyben dolgoztak, aminek én csak érintőlegesen voltam résztvevője.

Polyák Bertalan: Ugyan Palival régibb az ismeretség, de szorosabb munkakapcsolatba a Közösségszolgálat Alapítvány kapcsán kerültünk. Beke Pali első szakmai csoportja, előttünk, a hetek voltak, az a kör, amelyikben még benne volt Szent-

péteri Zoli. Ők voltak, akik a Nyitott ház mozgalmat elindították. Mi már a második csapat voltunk körülötte. Konkrét időpontokat nem találok a kapcsolatunk alakulásában, de azt tudom, hogy érdeklődött a munkánk iránt, mert mi mindig csináltunk valami fajta újítást, vagy valami változtatásra való törekvés megjelent nálunk. Akkor már eljöttem Tiszalapról, Tizsakécskén dolgoztam, ez '80-ban, '81-ben lehetett, és az országban elsőként a helyi sajtót megjelentettük. Nem lehetett újságnak hívni, hanem műsorfüzetnek meg tájékoztató füzetnek, meg még mit tudom én miknek, de ez aztán minálunk szépen később két heti újsággá és a kétezres példányszámig felkeveredett. És amikor megjelent az a fajta gazdálkodási forma, amit, azt hiszem '83-ban még Kecskeméten Sajtos Gézáék kezdtek bevezetni, ami az érdekeltségénövelésnek volt az alapja, mi azonnal csatlakoztunk. Pontosan nem tudom, de volt ennek egy neve is, egy pénzügyminiszteri rendelet lehetővé tette, hogy a szervezet által megtermelt hasznat visszaforgassuk az alaptevékenységre, illetve a dolgozók javadalmazására fordítsuk. És mi ezt Kécskén végigvittük. Nekünk volt egy „melléküzemünk”, ami szorosan kapcsolódott a főtevékenységhez, a kultúráközvetítéshez, a közművelődéshez. Volt egy nyomdánk magyarul mondván, vagy 40-50 újságot már a '80-as évek végéig fele mi nyomtunk. Nagymágocs, Deszk, Nagykáta, meg ilyen települések jöttek hozzánk, mert nagyon rugalmasak voltunk. Ebből a haszon egy része az alaptevékenység finanszírozására fordítódott, egy része a pénzhozó szervezet fejlesztésére, hogy mindig tudjon pénzt termelni, harmadik része volt a dolgozók plusz munkájának az elismerése. Ezeket Pali jó szemmel meglátta, és támogatott bennünket, különböző fórumokon, Népművelők Egyesülete beszélhettünk. Akkor szerintem ez még a hetvenes évek... Nyilván, beszélhettünk, valahogy azt lehet mondani, kitüntettet a bizalmával meg a barátságával. Voltam vele Franciaországban, többször is, ifjúsági közösségi házak működését néztük meg, meg a közösség által működtetett különböző művelődési formákat, te-

hát a kultúrában a civilszervezetek szerepét, meg ennek a rendszerét is. Ő nem csak ilyen 1-1 pontokat látott, hanem az egész struktúrát. Amiből aztán kialakult, hogy Magyarországon hogy lehetne az ifjúsági házak hálózatát vagy a közösségi házak hálózatát működtetni, és milyen szisztémát lehet megcsinálni. Többször voltunk Franciaországban, egyszer a népművelők gyerekeinek a csoportjával, akkor is Lyon mellet egy kisvárosban, a nevére már nem emlékszem.

Pali azt nagyon jól látta, ezt sajnos sokan nem értették, ahogy ő mindig az intézményekhez ragaszkodott. Én ezt a megyében most is látom, hogy nagy gond, amikor a népművelő nem a közművelődéssel, közösségi művelődéssel foglalkozik, hanem inkább, azért, hogy a státusza biztos legyen, takarít, asztalt hord, kinyitja az ajtót, bezárja az ajtót. Ami nem éppen szellemi munka. De úgy van vele, hogy a státusz meg az asztal akkor van biztosítva, ha ő minden feladatot ellát. Persze, valakinek el kell látnia, nyilván a közösség érdekében bizonyos feltételeket megteremt, de szerintem nem ez a dolga. Nyilván a közösségi munka alapja, hogy a közösségnek is meg kell tanulnia, hogy önmagukat ellássák, a székeket maguk tegyék a saját seregük alá, maguk után takarítsanak, amikor elmennek. Ha egy faluban több közösség meg többfajta kezdeményezés van a kulturális területhez kötődően, akkor egy népművelő ezeket a szálakat fogja össze, fonja, szője és erősítse, ne a maga házát takarítsa és fűtse, kinyissa és bezárja. Mert ezt mások is tudnák, akár önkéntesek is végezni. És, ahogy a gazdasági helyzet hozza, az épületet visszaadjuk a közösségnek, tudja ő olcsóbban működtetni, a maga felelősségével. És itt van a társadalmi szükségesség, hogy egy település vagy egy község, ami talán a szó etimológiája szerint egy közösséget jelentett, a maga dolgait maga vegye a kezébe. Ehhez megint egy kis segítséget kellene adni, hogy az emberek a saját ügyeiket maguk intézzék. Ehhez biztosan kell azért egy olyan hálózat, egy olyan szervezet, ami esetleg helyben az egyéni kezdeményezéseket vagy a közösségeket összefogja, erősíti, ha kell, akkor más kapcsolatokat, hálózatokat épít hoz-

zá, hozzá tesz tevékenységeket, és hát ez lenne a dolgunk, ez társadalmi dolgunk, hogy a közösségeket így segítsük ebben a kényszer és lehetőség adta helyzetben.

Hát önmagában, ha csak belegondolok Pali A méltóságkereső című könyvébe – itt van a méltóságkeresés. Egy embernek fontos, hogy tartása legyen. A maga méltóságát mindenki megőrizze. De milyen fontos lenne a személetnek az átültetése azokba az emberekbe, akik a közösségi művelődésben vesznek részt. Itt nemcsak a vezető szerepre gondolok én, hanem minden egyes szerepre. Aki él, mozog, mindenkibe ezeket a gondolatokat kéne szerintem átültetni. De hát, ezeket Ő pontosan leírta.

Én, ha most visszagondolok Palira, én sokat tanultam tőle. Én egy nagyon aktív, szervező ember voltam, aki ment-ment és lökdöste az embereket, és Palitól azt tanultam meg, hogy szemlélni kell, figyelni kell. Olykor-olykor okosan közbeszólni, nem mindig húzni a szekeret, hanem

hogy a többiek is keressék a társaságát. Tehát jó volt vele.

Jantyik Zsolt: Én egy nagyon nehéz élethelyzetben ismertem meg Palit, ugyanis én Derecskén voltam ifiház igazgató, ez egy majd 10.000 lelkes mezőváros Debrecentől 20 kilométerre, amiről annyit kell tudni, hogy Hajdúnánással együtt ez a két település az, Hajdú-Bihar 82 települése közül, amelyek civil összefogással megmentik a mozijukat és azt civil szervezetek üzemeltetik. Ezt a civil összefogást kezdte el vizsgálni Pali, mi az oka Nánáson, mi az oka Derecskén, és így ismerkedtünk meg, mint szakemberek. És én tudat alatt, mert édesapámat korán elveszítettem, amikor megjelent Pali, aki ugye járta az országot és kereste a számára fontos kincseket, elkezdtem az apámnak tartani. És hát könnyű volt, mert a jó kedélye mellett jószívű ember is volt, nekem a szakember mindezek után jött. Az embersége fogott meg és a humora. Ami eléggé magabú humor volt. Ha jó kedélye volt, akkor szeretett ká-

ott mellette menni, nézelődni, észrevenni dolgokat, és ezt Pali nagyon jól csinálta, én ezért nagyon tiszteltem. Örültem is, amikor egy társaságba kerültünk, hála Istennek nem csak a szakmai körökben, hanem evezünk is, szinte minden nyáron. Úgy láttam,

romkodni. Aki ismeri, tudja, egymillió ember közül megismerni a Palinak a stílusát. Így kezdtünk el ismerkedni és barátkozni. És az szörnyű élmény volt, amikor 63 évesen elment. Ismeretségünk 10 éve alatt sok helyre eljuttottam, főleg ahol mintákat néztünk.

Közösségi házakat Franciaországban, háromszor is voltam az ő segítségével. És hát azok az utazások, azok a beszélgetések, amiket vele folytattam! Tudatos szakemberré tett. Ugyanakkor, Derecskén van egy ilyen szó, hogy mifajta. Mifajta ember lett belőlem. Mifajta emberré váltam. Biztosan megvolt hozzá az alap, elvégezni az ember az egyetemet, gyakorol, végzi a dolgát, éli a saját életét. Én egy alkotó ember vagyok, most 26-ik éve egy zenekarral valósítom meg, amit másutt nem tudok, nekem ez az önkifejezés. Elég érzékeny ember vagyok, és azt gondolom, tudatosabb emberré a Pali mellett váltam. Aki őszinte, az meg is mondja, úgy van fontos helyzetekkel, hogy na, ehhez Pali mit szólna. Egy minőséget nyertem a Palinak a barátságából, és nagyon örülök neki, hogy a jó Isten lehetővé tette, hogy megismerhettem. Egyébként véletlenek nincsenek, véletlenek azért vannak, hogy ne legyenek. A fia, a Marcinak a barátsága, az meg szinte magától értetődött. És nagyon örülök, hogy egyelőre úgy alakulnak a dolgok, ahogy alakulnak. Mert olyan, mintha egy felhőn ülne Pali, lógatná a lábát, és akkor pipa mellől időnként odaszólna, hogy ez most jó vagy nem jó. Mikor mosolyog, mikor nem. Mintha még mindig velünk.

Ez egy iskola volt, ami a hetvenes években Nyitott házak mozgalommal kezdődött és idáig jutott, ami most van. És még egy nagyon fontos dolgot szeretnék. Mindenütt, minden szakmának, ágazatnak, meg ennek a magyar társadalomnak is az kéne, ami a mi szakmánknak is, ami már Pali miatt is parancsoló kötelesség: hogy a folyamatosság, az meglegyen.

Szabó István: Beke Pállal 15 évvel ezelőtt találkoztam, középiskolás lehettem, Csengerben voltam egy rendezvényen, ahol ő egy konferencián vett részt, és akkor valahogy beszélgetésbe keveredtünk, és hazafele arra jöttem, ahol én laktam, és ott megálltunk még egy bejárásra abban az épületben, amit mi működtettünk, ha az emlékeim nem csalnak. Neki nagyon megtetszett, hogy fiatalok vagyunk, és kézbe vettük egy nagy épületnek, mozinak a működtetését. Azt mi teljesen önkéntesen, önerőből csináltuk,

mert ahhoz pénzünk nem volt. Aztán valahogy ez a kapcsolat tovább gyűrűzött, valószínűleg az Ő akaratából, mert mi még akkor nem is nagyon tudtuk, hogy ki Ő igazából, csak azt, hogy egy jó fej figura, aki szeret a fiatalokkal foglalkozni. Aztán egyszer keresett bennünket, hogy egy nemzetközi csoportot hozna, megmutatná nekik, amit mi csinálunk. És onnantól kezdődött a kapcsolat szorosabbra fűződni. Egyre több olyan rendezvényre meghívott bennünket, ahol ennek a gondolkodásnak, az alulról jövő kezdeményezésnek az országos jelentőségéről volt szó. Az alulról jövő kezdeményezésről, a közösségi alapon való gondolkodásról voltak eszmecserek. Nem mondom, hogy viták, mert ott mindenki nagyjából ugyanazt gondolta. Kialakult egy kapcsolat, azt lehet mondani, hogy havi rendszerességgel volt valami közös ügyünk. Volt tanulmányút külföldre. Elindult a Civil Közösségi Házak Magyarország Egyesülete. Abban vállaltam szerepet. Az országjárás ott volt, megismertetni azt a fajta gondolkodást, amit, kiderült, ő egész életen át igyekezett képviselni. Megismertem ezeken az együttléteken, hogy ő milyen alkalmazásokkal próbálta egy-egy kistépelülést ezeket a gondolatokat tovább vinni. Ami érdekes volt számomra benne, hogy olyan embereket tudott maga köré gyűjteni, akik meghatározói voltak később a mi munkánknak is. Akár a fia, a fiának a kapcsolat rendszere. Balácsi Karcsi, akiről kiderült, egy konferencián találkoztam vele, nem is tudtam, hogy a Palival egy közösségben a népfőisko-

lai dolgokkal foglalkozik. Ő nekem a főiskolán volt tanárom. És jöttem rá, derült ki számomra, hogy ők nagyon jó barátok. És arra jöttünk rá igazából, hogy ez a kör igazából nagy kör, de mégis szűk. Mert, hogy úgy mond, ezen a téren is kicsi a világ. Aztán a Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete kapcsán volt az, hogy nagyon sok időt töltöttünk együtt, hiszen az országjárás meghatározó volt annak a közösségnek az életében. Az egy nagyon nagy feladat is volt együtt. Végigjárni, alapvetően ezeket a gondolatokat elhinteni azoknak a közművelődési szakembereknek vagy településeknek, ahol ezek a gondolatok még nem tudtak gyökeret verni. Néha furcsán is néztek ránk, hogy lehet így, ebből a szempontból megközelíteni egy közösségnek a működését.

Bár az ifjúsági civil területtől messzebbre kerültem, de az összes tevékenység, amiben benne vagyok, az valahogy mind arról szól, hogy az együttműködés, a közösségi szerepvállalás, a közös gondolkodás, a közös cselekedet. Az együttműködés hatékonysága áthatja akár a vállalkozói, akár az önkormányzati tevékenységet. Itt meg most előttünk áll egy olyan feladat, hogy annak a gondolkodásnak, amit Ő képviselt, megvalósulhat az országos lefedettsége. Ezt fogja tudni elősegíteni a megyei módszertani hálózat. A rendszer újragondolása és elindítása megyei szinteken. Ez is annak a munkának az eredménye, amit ő végzett, elindított és képviselt. Az baj, hogy ő ennek már nem lehet részese, de azt gondolom, hogy amit tapasztalna, annak örülne.

Gyermekönkormányzatok